



Dagens föreläsning

1. Vad är ett moraliskt omdöme?

- *Karakteristiska drag hos typiska moraliska omdömen*
- *Praktisk slagkraft*

2. Kan (icke-mänskliga) djur ha moral?



Vad är ett moraliskt omdöme?

- Innan vi kan besvara frågan om huruvida vår förmåga att fälla moraliska omdömen är en produkt av det naturliga urvalet ...
- ... så måste vi veta någonting om vad ett moraliskt omdöme *är* för någonting
- Ett *fullständigt* svar på frågan är turligt nog inte nödvändigt för Joyces projekt, men vi behöver åtminstone några breda riktlinjer



- Vi har sett att hjälpsamt beteende och samarbete kan förstås som en produkt av evolutionen
- Ett sätt på vilket det naturliga urvalet kan sägas ha främjat hjälpsamhet och samarbete har varit att utrusta oss med "pro-sociala" emotioner såsom altruism, kärlek och empati
- Men att handla med pro-sociala eller altruistiska motiv är inte det samma som att ha ett *moraliskt omdöme!*



Kom ihåg att vi bör skilja mellan två tolkningar av vad som menas med att människan är en *moralisk* varelse:

1. Människan är av naturen social, empatisk, rättvis, etc.
2. Människan har ett sinne för moral, dvs. förmågan att fälla moraliska omdömen

En förklaring av 1 är inte en förklaring av 2!



Inhibitioner *kontra* prohibitioner

- Joyce ber oss föreställa oss ett samhälle vars invånare har enbart pro-sociala emotioner och viljeattityder ("desires")
- De undviker alltid handlingar som *vi* (kanske) skulle vilja kalla omoraliska, men de gör detta helt och hållet för att de helt enkelt inte *vill* utföra sådana handlingar
- Men av detta följer det inte att de har en tanke på rätt och fel, bör och bör inte, tillåtet och förbjudet etc.



Emotioner är viktiga – men inte hela historien!

- Joyce har ingenting emot att vi kallar vissa prosociala emotioner – såsom kärlek, sympati och altruism – för "moraliska" känslor
- Ej heller att vi kallar beteenden som utmynnar från sådana emotioner för "moraliska dygder"
- Men han påpekar att en förklaring av hur människan kom att besitta sådana emotioner knappast kan utgöra en förklaring av hur vi kommit att ha förmågan att fälla moraliska omdömen



Karakteristiska drag hos (typiska) moraliska omdömen

- Som vi vet så råder det ingen konsensus inom meta-etiken om vad som kännetecknar ett moraliskt omdöme
- Men Joyce försöker att identifiera ett antal karakteristiska drag hos (typiska) moraliska omdömen (Ej nödvändiga och tillräckliga villkor)
- Dessa faller i två kategorier; de som har att göra med *innehållet* och de som har att göra med *formen*



Språkligt och mentalt

- När vi pratar om moraliska omdömen så menar vi dels ett visst sorts *språkligt uttalande* ...
 - ... och dels de(t) *mentala tillstånd* som vi uttrycker med hjälp av sådana språkliga uttalanden
 - Med "uttrycker" menar vi *inte en kausal* (eller förklarande) relation (utan en språklig konvention)
- Ex: en ursäkt uttrycker ånger



Joyce förkastar renodlad icke-kognitivism

- Joyce ser att det finns *någoting* korrekt i icke-kognitivismen men att den i sin "renodlade" form är alltför extrem
- En renodlad icke-kognitivism exemplifieras med Alfred Ayer ...
- ... som menade att "stjäla pengar är fel" inte uttrycker något hävdande utan är som att säga "stjäla pengar!!" i en speciell ton som indikerar en känsla av ogillande



Moraliska omdömen uttrycker både trosföreställningar och konnativa tillstånd

- Joyces egen syn är att när vi säger "Stjäla pengar är fel" så *både hävdar* vi någonting om att stjäla pengar och uttrycker ett *konnativt* accepterande av en standard som fördömer aktiviteten ifråga
- Han stödjer detta med ett argument som utgår från "Moore's paradox"

Det regnar. Men jag tror inte att det regnar.



Mot renodlad icke-kognitivism

- "Hitler var ond. Men jag tror inte att han var ond"
- "Stjäla pengar är fel. Men jag tror inte att det är fel"
- Sådana satser har en distinkt "konstighet" (för oss, enbart i kraft av att vi är kunniga språkanvändare)
- Det framstår som att det andra ledet på något vis "upphäver" det som sagts i det första
- Detta tyder på att moraliska omdömen uttrycker trosföreställningar



Mot renodlad kognitivism

- "Hitler var ond. Men jag bekänner mig inte till någon moralisk standard som fördömer honom"
- "Stjåla pengar är fel. Men jag bekänner mig inte till någon moralisk standard som enligt vilket det är fel"
- Sådana satsar har också en liknande "konstighet"
- Att "bekänna sig till en standard" är (enligt Alan Gibbard) ett konativt tillstånd
- Joyce menar att detta tyder på att moraliska omdömen inte enbart uttrycker trosföreställningar utan också konnativa attityder



Moraliska omdömen gör anspråk på att vara skälsgivande

- Samtidigt gör moraliska omdömen anspråk på att ge skäl för handlingar
- Att vara faktorer som antas ha genuin betydelse / vikt i våra handlingsdeliberationer (i andras så väl som dina egna)
- Och att dessa skäl inte legitimt kan ignoreras
 - t.ex. bara med hänvisning till att du inte råkar bry dig



Exempel

- Om du omfattar / uttalar omdömet "Rävjakt är fel!" så gör du anspråk på att detta (eller de faktorer som du anser gör rävjakt fel, t.ex. det att rävarna lider) skall utgöra ett genuint praktiskt skäl (för andra såväl som för dig) för att sluta bedriva rävjakt
- Detta till skillnad från om du istället hade sagt "Jag ogillar rävjakt" eller "Rävjakt, fy fan!"
- Då hade det varit möjligt att legitimt svara "Jaså, du känner så du"



Praktisk slagkraft

- En enkel observation är att ett moraliskt omdöme måste ha ett sorts **praktiskt driv** ("oomph")
- Men hur skall vi *filosofiskt* förstå detta "driv"?
 - Joyce föreslår att vi skall förstå det i termer av **praktisk slagkraft** ("clout")
- Detta packar han upp i ...
 - ... **oundkomlighet** ("inescapability"), och
 - ... **auktoritet** ("authority")



"Oundkomlighet"

- Att moraliska omdömen innefattar ett anspråk på en sorts oundkomlighet innebär enligt Joyce att ...
- ... de är applicerbara på en person *oberoende av den personens målsättningar*
- De anspråk som moraliska krav gör på oss är sådana att man inte kan "komma undan" dem bara genom att hänvisa till sina speciella målsättningar



Exempel

- Anta att vi omfattar och uttrycker omdömet "Det är fel att skada oskyldiga"
- Om någon då svarar "Men jag tycker ju om att skada oskyldiga, det är faktiskt mitt främsta mål i livet!" så finns det ingen tendens för oss att ta tillbaka vårt omdöme att det är fel
- Moralomdömen är något annat än bara praktiska råd om hur man bäst uppnår sina personliga mål



- Enbart oundkomlighet räcker dock inte till för att urskilja t.ex. etikettsregler och moraliska krav
- Etikettsregler är väl just oundkomliga i ovanstående mening men moralomdömen verkar säga någonting *mer* än detta
- Det finns t.ex. en stor intuitiv skillnad mellan "Prata inte med mat i munnen" och "Skada inte oskyldiga personer"



Institutionsöverskridande

- Slagkraften i omdömet "Skada inte oskyldiga personer" är inte avhängig på att någon har bestämt att det är så (gud, kungen, din mamma)
- Vår föreställning om moraliska krav inte är blott konventionella (som etikettsregler eller juridiska lagar)
- Det ingår i moraliska omdömens själva natur att de i någon mening gör anspråk på att stå över mänskliga institutioner / konventioner



Förtjänst

- Föreställningen att avvikelser från moraliska krav förtjänar att bemötas med negativa responser ...
- ... verkar också vara en inneboende egenskap hos moraliska omdömen
- Vi tänker att vissa beteenden förtjänar vissa reaktioner. T.ex. att man förtjänar att straffas om man gjort sig skyldig till någon moralisk överträdelse



Auktoritet

- Denna skillnad är tänkt att fångas i termer av ett *auktoritetsanspråk*
 - Moraliska omdömen gör anspråk på en sorts auktoritet som inte är blott konventionell och inte är beroende av sanktioner
1. Moraliska omdömen inte är blott konventionella – de har en *institutionsöverskridande* karaktär, och
 2. Moralens regler är beroende av (interna och externa) *sanktioner*



Oberoende av sanktioner

- Auktoritet innebär också att moralens krav inte anses vara beroende på (interna och externa) *sanktioner*
- Den normativa kraften som omdömet "Skada inte oskyldiga personer" gör anspråk på är inte avhängig på huruvida man kommer att bli straffad eller inte om man gör det
- Vi anser ofta att man bör bli straffad om man gjort något fel, men vi anser inte att saker är fel *för att* man blir straffad om man gör dessa saker



Exempel:

- Joyce ber oss att föreställa oss ett samhälle vars medlemmar helt saknar begrepp om förtjänst
- Även om de har omdömen som besitter både oundkomlighet och auktoritet ...
- ... så ställer han sig tveksam till att det skulle kunna finnas ett "moraliskt" system helt utan något begrepp om förtjänst; att en överträdelse *kräver* sitt straff



- I den mån de har någonting som liknar bestraffning i vår mening så är det enbart i termer av att förhindra och avskräcka vissa framtida handlingar ...
- ... aldrig för att den som gjort fel skall "få vad han eller hon förtjänar", "ta ansvar för sina handlingar", "göra rätt för sig" eller liknande
- Utan något begrepp om förtjänst skulle "rättvisa", "skuld", "samvete", "gottgörelse", "upprättelse" m.m. bli *obegripliga*



Skuld

- Joyce argumenterar för att känna skuld inbegriper tanken på en överträdelse – att man gjort något fel, något man inte borde ha gjort ...
- ... samt att man förtjänar att straffas
- Skuld förutsätter därför att man har ett begrepp om förtjänst. (Är nära kopplat till samvetet)



Moralens innehåll

- Det vi sagt hitintills kan sägas röra moraliska omdömens "form"
- Finns det också begränsningar rörande *innehållet* i moraliska omdömen?
- Skulle vilket värdesystem som helst (som uppfyller praktisk slagkraft) räknas som en moral?



- Skulle ett system av förbud som enbart gällde t.ex. skor eller frisyser räknas som ett *moraliskt* system?
 - Väldigt "konstiga" saker fördöms i vad som verkar vara moraliska termer
- Skulle ett värdesystem som inte innefattade vissa specifika normer räknas som en moral?
 - Det är viktigt att inte låta våra egna värderingar utesluta andras från att räknas



Vad utmärker faktiska, kända moralsystem?

- För det första: på vilka *typer av saker* appliceras moraliska predikat ("fel", "bör", "ärlig", "har rätt till" etc.)?
- Svar: mest naturligt på *personer* och *handlingar*.

Men i vissa fall kan moraliska utvärderingar utsträckas till *sakförhållanden*, *mentala tillstånd*, *institutioner*, *konkreta föremål* och *platser* m.m.



Tvärkulturella studier har visat att det finns generella drag i alla moralsystem. T.ex.

1. Negativa värderingar av handlingar som *skadar* andra
2. Värderingar rörande *rättvisa* (fairness) och *ömsesidighet* (reciprocity)
3. Koder för "passande" beteende i relation till *social roll* och *status*
4. Regler som rör "kroppsliga" saker som *mat*, *sex*, *avföring* och hantering av *döda*



Interpersonella relationer

- 1 till 3 rör hur vi behandlar varandra medan 4 verkar röra en själv (?)
- Detta inbjuder oss att dra slutsatsen att en *stor och central del av varje moralsystem* utgörs av värden och föreskrifter som verkar vara utformade för ...
- ... att skydda och upprätthålla *den sociala ordningen*
- ... upplösa *mellanmänniska konflikter*, och
- ... motverka individens *ohämmade strävan efter sin egen personliga vinning*



Skada

- En stor del av den moraliska domänen verkar vara ägnad åt saker som har att göra med hur människor får och inte får *skada* varandra
- Men som Joyce påpekar så måste vi vara på vår vakt så vi inte omedvetet utgår från kulturellt lokala föreställningar om vad "skada" är
- Detsamma gäller vad som räknas som "personligt" *contra* "rörande andra"



Skulle Robinson Crusoe kunna ha en moral?

- Huruvida Robinson Crusoe skulle kunna ha någonting som kan räknas som en moral är något Joyce inte helt utesluter
- Men han drar uppmärksamhet till hur konstig en sådan moral (om den kan kallas detta) framstår för oss ...
- ... och hur väldigt olik den är jämfört med alla kända, mänskliga moralsystem



Har djur moral?

Bör jag ... ?



Varför är det intressant?

- Joyce är intresserad av *mänsklig* moral och huruvida denna är medfödd och rotad i *vår arts natur* (och i förlängningen vad detta har för moralfilosofiska implikationer)
- Så varför diskuterar han huruvida (icke-mänskliga) djur har moral?
- Svar: Detta kan hjälpa oss att förstå moralens natur, vad som krävs för att ha moral samt när och hur den uppkommit



Tre olika frågor:

1. Är (icke-mänskliga) djur moraliska *subjekt*?
- Ger de upphov till moraliska förpliktelser för oss?
2. Är djur moraliska *agenter*?
- Kan deras beteende urvärderas (av oss) i moraliska termer?
3. Kan djur *fälla moraliska omdömen*?

Det är 3 som Joyce är intresserad av



Schimpansen

- Joyce fokuserar på Schimpanser då det är rimligt att tro att de på många sätt liknar en tidigare punkt i människans utveckling
- De har en avsevärd social komplexitet och verkar följa sociala regler
- Men har de *moraliska omdömen*?



- Joyce utgår från en distinktion som dragits av Frans de Waal mellan "deskriptiva" och "preskriptiva regler"
- Men även om de Waals distinktion fångar någonting viktigt så är den enligt Joyce ofullständig och något missvisande
- Låt oss utgå från följande tredelade distinktion



-
- 1. Sociala regulariteter** ("deskriptiva regler")
 - Observerbara *regelbundenheter* i hur en organism reagerar på sina artfränders beteenden. (Kan tillskrivas till fiskar och insekter)
 - 2. Sociala regler** (de Waals "preskriptiva regler")
 - Regler som inte bara *efterlevs* utan som aktivt upprätthålls i gruppen. Involverar *förväntningar* om hur andra kommer att reagera på mitt beteende. Förutsätter en *föreställning* om socialt *accepterade* och *icke-accepterade* beteenden. (Kan tillskrivas till djur som besitter associativ inlärningsförmåga)
 - 3. Moraliserande**



Även om 2 är ett *nödvändigt* villkor för 3 så är det *inte tillräckligt*

- Det räcker inte med ...
 - ... *förväntningar* om hur andra kommer att reagera på mitt beteende ("Om jag gör detta så kommer jag att bli straffad"), och
 - ... föreställningar om *accepterade* och *icke-accepterade* beteenden ("Denna typ av beteende ogillas av de andra i min grupp")
- För 3 krävs föreställningar om *acceptabla* och *oacceptabla* beteenden och om *förtjänst* ("Detta är *förkastligt*. Om jag gör det så *förtjänar* jag att straffas")



-
- Även om Schimpanser har 2 så är det tveksamt om de kan ha 3
 - De undviker vissa beteenden för att de vet att dessa beteenden *ogillas* och ofta *leder till negativa reaktioner* av de övriga i gruppen ...
 - ... men detta förutsätter inga föreställningar om vad som är rätt och fel, vad som bör göras, att någon förtjänar att straffas etc.



LUNDS
UNIVERSITET